

Посилання на статтю

Фінагіна О.В. Соціальні трансформації та особливості їх інституціоналізації в українському суспільстві / О.В. Фінагіна, В.В. Поддубняк // Управління проектами та Розвиток виробництва: Зб.наук.пр. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2011. - № 4 (40). - С. 142-146. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/40/11fovvus.pdf>

УДК 316.334

О.В. Фінагіна, В.В. Поддубняк

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Визначено процес соціальної трансформації, його особливості, внутрішню структурування, інституціоналізацію та формування науково обґрунтованих засад та можливостей управлінського впливу в українському суспільстві. Окреслено місце в системі соціальних трансформацій процесів інституціоналізації, їх першочергові пріоритети. Дж. 2.

Ключові слова: суспільство, соціальні трансформації, інституціоналізація.

A.B. Финагина, В.В. Поддубняк

СОЦИАЛЬНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И ОСОБЕННОСТИ ИХ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ В УКРАИНСКОМ ОБЩЕСТВЕ

Определены процесс социальной трансформации, его особенности, внутреннее структурирование, институционализацию и формирование научно обоснованных принципов и возможностей управленческого влияния в украинском обществе. Определены место в системе социальных трансформаций процессов институционализации, их первоочередные приоритеты. Дж. 2.

Ключевые слова: общество, социальные трансформации, институционализация.

O.V. Finahina, V.V. Poddubnyak

SOCIAL TRANSFORMATION AND ESPECIALLY THEIR INSTITUTIONALIZATION IN UKRAINIAN SOCIETY

Definitely process of social transformation, its features, internal structure, and the formation of institutionalization of science-based management principles and possibilities of influence in Ukrainian society. Outlined place in the social transformation processes of institutionalization, their top priorities. J. 2.

Keywords: society, social transformation, institutionalization.

Постановка проблеми. В Україні поступово, вже понад двадцять років, відбувається формування нового типу суспільних відносин. Це суперечливий, досить складний процес, який до того ж доповнюється негативними явищами і проблемами, які як залишились від колишнього суспільства, або сформовані під впливом нових чинників, що виникають у процесі трансформації економічних, соціальних, культурних, інформаційних і політичних відносин. Серед них – падіння реальної влади і авторитету державних структур управління, розбіжність інтересів владної верхівки і значної частини населення, неузгодженість в цілях і завданнях розвитку між місцевими органами управління й урядом країни. Є також

“Управління проектами та розвиток виробництва”, 2011, № 4(40)

1

багато інших чинників, які поглиблюють комплекс суперечностей, гальмують соціальний прогрес і струмують формування соціально орієнтованої економіки. Перехід до ринкових відносин виявив суперечливий характер створення економічних і соціальних механізмів в управлінні державою і регіонами.

Стрімка зміна існуючих економічних і соціальних відносин сповільнює темпи трансформації соціальної та економічної сфер без вироблення концепції державної моделі розвитку, розробки і формування регіональних моделей ринків. Урахування інтересів та особливостей процесів ринкової трансформації в різних сферах та видах діяльності має стати основою зростання економіки всієї України. Але також потрібні єдина національна ідея розвитку, чітко сформовані напрями трансформації, комплекс соціальних і культурологічних стандартів, які відповідають світовим [1].

На думку видатного українського науковця В. Гесця вісімнадцять років незалежного шляху розвитку України, у тому числі й реформ, що одержали назву трансформаційних змін, пройшли під прапором лібералізації цін і зовнішньоекономічних відносин, формуванням інституту приватної власності, макроекономічної стабілізації – основи ідеології так званого Вашингтонського консенсусу. Як відомо, зміни бажаних результатів не дали, оскільки внаслідок реформ, що називалися політикою лібералізації, в Україні спостерігалось не процвітання, а масове зубожіння населення, що спричинилося до масового безробіття в країні, що й змусило значну частину громадян покинути її в пошуках кращого життя» [2].

У процесі розвитку господарського комплексу України формуються своєчасні етапи та їх складові, знання про котрі дуже необхідні для вивчення комплексу факторів, що їх зумовили, для корегування траєкторії розвитку реформ, діагностування нових ринкових форм економіки та соціальної сфери та їх удосконалення через інструментарій державного, галузевого та регіонального регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теоретико-методологічного та практичного визначення та обґрунтування проблем трансформації соціальної та економічної сфер досліджуються у працях В.Андріанова, Л.Батченко, А.Вожжова, Г.Волинського, М.Гуревичева, В.Дорофійенко, Л.Дмитриченко, В.Кушліна, В.Лукова, І.Лукінова, А.Чаусовського, В.Черняка, А.Чухна та ін. Значущість проблем суспільної трансформації з ринковим спрямуванням зумовили нові напрями розвитку української наукової думки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У системі наукових знань економіки, соціології, менеджменту поступово формується новий науковий напрям – транзитологія. Це дослідження питань, що пов'язані з змінами, що відбуваються на всіх рівнях економіки та соціальної сфери. В українській науковій думці цей напрям ще лише зароджується та формує свої теоретичні та практичні пріоритети досліджень. Найбільш затребуваним на практиці є питання визначення структури та наповнення трансформаційних процесів, їх оцінки та діагностування, обґрунтування управлінського впливу та інше.

Мета статті – визначення процесу соціальної трансформації: особливостей, внутрішнього структурування, інституціоналізації та формування науково обґрунтованих засад та можливостей управлінського впливу в українському суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливого значення та складності для українського суспільства набувають проблеми, пов'язані із соціальними змінами, реформами, трансформаційними наслідками, провалами

ринків та неефективним розвитком ринкового середовища. Саме вони а також та кризові сатани є фактично недослідженими як з позиції їх теоретико-методологічного обґрунтування так і з боку практики. На сьогодні у національній науковій літературі фактично відсутні комплексні дослідження проблем соціальної трансформації з урахуванням новітньої парадигми відносин «адміністративна економіка (індустріального типу)». Вивчення такого складного типу відносин потребує напрацювання новітніх підходів та визначення пріоритетів соціального та економічного розвитку нашого суспільства. Але саме таке позиціонування питання і є найбільш складним для України. За такий значний період розвитку державності нами не було сформовано єдиної концепції та ідеології національного розвитку. Що є наслідком обмеженості знань та гуманістичних бажань у влади на всіх рівнях її функціонування. Економічні та інтереси як превалювали так і превалюють в системі державного та регіонального управління. Це наслідок відсутності моралі та гуманістичних традицій у владних та провладних структурах.

В українському суспільстві досить гостро стоїть питання про поділ соціальних функцій між державою й сукупністю господарюючих суб'єктів. Трансформаційні зміни, проведені більш двадцяти років, сформували унікальну соціальну модель нашого суспільства. Суть цієї моделі полягає в тому, що держава активна проводить економічні реформи й позбувається від державної власності, формуючи потужне середовище бізнесу, але при цьому залишає за собою значну частину соціальної відповідальності й ускладнює й розширює соціальні пільги. Бізнес не одержує тієї частки соціальної відповідальності яка могла б співвідноситися з його реальним можливостям і формувати основи соціальної справедливості.

Дана конфліктна ситуація поступово сформувала певний вузол проблем, який самим безпосереднім чином відбивається на політиці держави і її реальних можливостях розв'язувати дані протиріччя за рахунок бюджетного фінансування.

Перегляд соціальних функцій і зобов'язань, узятих на себе державою. Тоді як здійснюється, але от процес розширення соціальних функцій господарюючих суб'єктів (підприємств і галузей) відбувається вкрай повільно й не має чіткого наукового обґрунтування й суспільного визнання у вигляді таких всесвітньо визнаних інститутів як – корпоративна, ділова, професійна культура; добродійність; екологічна відповідальність.

Соціальна трансформація в українському суспільстві відбувається під активним впливом певних процесів економічного, правового, інформаційного, культурного характеру. Трансформаційні зміни одержують своє визнання й реалізацію в системі соціальних інститутів, у своїй більшості ринкового характеру й за наявності підтримки такого загального процесу як інституціоналізація нових форм життєдіяльності. Ці процеси дуже різноманітні й різноспрямовані, вони викликані безліччю факторів і мають свої особливості в розвитку й формах результативності. Але в цілому вони спрямовані на активний перехід у системі суспільних відносин - від формування й використання соціального потенціалу як базової категорії соціального розвитку будь-якої адміністративної державної моделі до більш динамічної й ринково орієнтованої – соціального капіталу.

У даній системі змін слід виділяти, аналізувати, регулювати й контролювати різні стадії соціальних трансформацій. Слід перелічити їх за принципом складності соціального процесу:

1. Структурні зміни – процес, пов'язаний зі зміною внутрішніх характеристик. Можуть мати позитивну спрямованість, а можливо, руйнівний характер. За суттю зміни можливо коректувати, міняти їхню програму дій і цільову спрямованість.

Можуть бути природного (екологічні, кліматичні) і штучного (створені людиною) характеру.

2. Структурні зрушення – уже здійснені зміни, рухи. Можуть бути результатом як процесів розвитку, так і певних конфліктів. Виражаються в системі кількісних та якісних параметрів соціальних процесів, їх локалізації, мають управлінську оцінку й систему зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, оцінюються певними ефектами. Мають позитивні й негативні характеристики й певну систему передумов розвитку. Можуть бути результатом не тільки природного (екологічні, кліматичні) і штучного (створені людиною) характеру, але дії законів і закономірностей суспільного й певного економічного характеру.

3. Структурні перетворення – цільові зміни структурного і загальносистемного характеру, що змінюють форму, зміст і цілепокладання соціальних процесів і організацій. Це в першу чергу результати процесів еволюціонування й цільових великомасштабних проектів. Їхній опис можливий лише у динаміці, у модифікаціях систем і тимчасових трендів. Якісні і кількісні показники повинні описувати структурні зміни та їхнє процесне наповнення.

4. Структурна перебудова – перетворення в системі суспільного відтворення під впливом державного, галузевого, регіонального або корпоративного управління. Це процеси здійснення соціальних модернізацій, створення й трансформації суспільних соціальних структур та організацій. Мають якісні й кількісні характеристики аналогічні пункту.

5. Структурні конфлікти – наявність, що дозволяються, що накопичуються не, що викликають певні зміни в системах і процесах. Викликають збої в позитивній динаміці, стагнацію й деградацію в соціальних процесах. Не мають чіткої дислокації й науково обґрунтованих показників оцінки. Накопичуючись можуть викликати як позитивні зміни, так і переходити в більш складні стани - кризи.

6. Структурні кризи – різкі зміни в розвитку соціальних процесів значні погіршення в системі суспільного відтворення й станах соціальної сфери. Специфічна фаза розвитку суспільства, яка характеризує системи в цілому, а не тільки її окремі складові.

Таке складне, системне розуміння соціальних трансформацій припускає наукове обґрунтування даних процесів, їх поступову інституціоналізацію в теорії й практиці вітчизняного менеджменту.

У сучасній науковій літературі особливе місце займають описи й обґрунтуванню інституціоналізації економічних процесів. Цим питанням приділяється досить багато уваги, і їх розвиток відображається в монографіях, статтях, є темою обговорення на конференціях і семінарах.

Питанням соціальної трансформації набагато менше підіймаються та аналізуються у цілому складається враження, що дана проблематика перебуває на другому плані, її значущість применшується, і наукове обґрунтування таких процесів виявляється не повним. У результаті в суспільстві складається негативна соціальна обстановка із множинними проявами недозволених трансформаційних конфліктів на всіх рівнях « підприємство-галузь-регіональне управління-державне управління».

Особливе місце в системі соціальних трансформацій повинне відтворитися процесам інституціоналізації ключових процесів суспільного відтворення до яких у першу чергу слід відносити:

ринкові реформи – з позиції захисту інтересів, що защемляються, або їх неконтрольованого впливу на суспільні відтворювальні процеси;

формування нових стандартів культури – ринкової, професійної, інформаційної, як інструмента розвитку нової свідомості, моралі, поведінки й відповідних форм ідеології;

поширення процесів соціальної відповідальності, як складного явища, що забезпечує успішність процесів соціалізації суспільного розвитку, його цільової спрямованості на формування стандартів соціально-орієнтованої держави.

Це далеко не повний перелік тих напрямків інституціоналізації, які затребувані з позиції теорії й практики. Але саме активізація процесів інституціоналізації процесів соціальної трансформації українського суспільства допоможуть у формуванні й реалізації соціальної політики відповідної не тільки негайним проблемам, але й забезпечать розуміння перспектив і їх адаптування та визначення в системі світового соціального прогресу.

Висновки. Існують різні концепції і трактування соціальної трансформації, її розумінню з позицій загальної стратегічної спрямованості в розвитку націй. Але такий світовий досвід не був використаний і не послужив фундаментом для формування перехідних планів і програм у нашій країні. У цьому зв'язку уявляється вкрай важливим теоретичне й методологічне визначення ролі трансформаційних соціальних процесів, їх структурного наповнення, формування їх основних принципів і параметрів, виявлення загальних і специфічних рис, проявів на різних рівнях системи суспільного відтворення й інших не менш актуальних питань.

На основі накопичених знань та перспектив розвитку економіки та соціальної сфери слід рекомендувати розробку й впровадження цільових планів і програм соціального розвитку як форми поширення стандартів соціального прогресу суспільства, а також усіх складових елементів соціальної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фінагіна О.В. Діагностування регіональних ринків: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Фінагіна. – Донецьк: «ВІК», 2010. – 236с.
2. Геєц В. Либерально-демократические основы: курс на модернизацию Украины / В. Геєц // Экономика Украины. – 2010. – №3. – С. 6.

Рецензент статті
Д.т.н., проф. Рач В.А.

Стаття надійшла до редакції
14.11.2011 р.